МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА МОДЕЛЬ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА КОМПЕНСАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ШКОДИ: ПОТЕНЦІАЛ РЕЗОЛЮЦІЇ ІНСТИТУТУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА 1997 РОКУ

ЖУКОРСЬКА Я.М. - кандидат юридичних наук, доцент, декан факультету права та міжнародних відносин, Державний університет «Київський авіаційний інститут»

https://orcid.org/0000-0002-7797-5207

УДК 341.24:349.6

DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2025.4.64

Стаття присвячена комплексному аналізу Резолюції Інституту міжнародного права 1997 року «Responsibility and Liability under International Law for Environmental Damage» як доктринального джерела формування сучасної міжнародно-правової моделі відповідальності та компенсації екологічної шкоди. Актуальність дослідження зумовлена фрагментарністю міжнародного екологічного правопорядку, відсутністю універсального кодифікованого механізму відшкодування шкоди довкіллю, а також зростанням кількості техногенних і воєнних катастроф глобального масштабу, що потребують ефективних правових інструментів реагування.

У роботі розкрито концептуальне розмежування між міжнародною відповідальністю держави за порушення екологічних зобов'язань та обов'язком відшкодування шкоди, що може виникати незалежно від встановлення протиправності (responsibility for harm alone). Особливу увагу приділено стандарту належної обачності (due diligence) як критерію оцінки поведінки держави, а також механізмам суворої цивільної відповідальності операторів у межах спеціалізованих екологічних режимів. Проаналізовано питання встановлення причинно-наслідкового зв'язку, допустимих меж відповідальності, підстав звільнення від неї та ролі субсидіарної участі держави у компенсаційних схемах.

Окремо досліджено положення Резолюції щодо автономної цінності довкілля як об'єкта правової охорони та широкого розуміння репарації, що охоплює реституцію, компенсацію витрат на відновлення та реабілітацію екосистем, а також застосування принципів справедливої оцінки. Зазначено, що неможливість точного кількісного визначення шкоди не звільняє від обов'язку її відшкодування, однак принцип повної репарації не повинен трансформуватися у каральний механізм.

У контексті сучасних викликів, зокрема екологічних наслідків збройної агресії проти України, обґрунтовується прогресивний характер Резолюції та її значення як авторитетного джерела soft law, здатного слугувати орієнтиром для подальшої кодифікації та розвитку міжнародних механізмів відповідальності за шкоду довкіллю.

Ключові слова: екологічна шкода; збройний конфлікт; компенсація; міжнародне право; liability; responsibility for harm alone; міжнародне екологічне право; soft law.

Постановка проблеми

Сучасний міжнародний екологічний правопорядок характеризується фрагментарністю та відсутністю універсального, системно узгодженого механізму відповідальності за шкоду довкіллю. Існуючі міжнародні договори формують численні спеціалізовані режими (у сфері морського забруднення, ядерної безпеки, охорони біорізноманіття, зміни клімату тощо), однак вони відзначаються різнорідністю підходів до визначення суб'єктів відповідальності, стандартів доказування та обсягу компенсації. Така нормативна розпорошеність і відсутність єдиного кодифікованого акту

ускладнюють вироблення цілісної концепції відшкодування екологічної шкоди, особливо у випадках транскордонного чи глобального впливу.

Проблема набуває особливої актуальності на тлі зростання кількості екологічних катастроф планетарного масштабу. Аварія на Чорнобильській АЕС, катастрофа на нафтовій платформі Deepwater Horizon, масштабні розливи нафти, техногенні вибухи на хімічних підприємствах, деградація морських екосистем — усі ці події засвідчили обмеженість національних механізмів реагування та необхідність ефективних міжнародно-правових інструментів компенсації. Наслідки таких інцидентів мають довготривалий характер, впливають на здоров'я населення, економічну стабільність та баланс природних ресурсів.

Окремий вимір проблематики пов'язаний із збройними конфліктами, що супроводжуються масштабним ушкодженням довкілля. Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України спричинила руйнування об'єктів критичної інфраструктури, забруднення територій вибухонебезпечними залишками боєприпасів, знищення лісових масивів і природоохоронних зон. Підрив Каховської гідроелектростанції став прикладом екологічної катастрофи, наслідки якої мають регіональний і транскордонний характер та створюють складні питання щодо механізмів міжнародної відповідальності й компенсації.

У цьому контексті постає проблема адекватності існуючих міжнародно-правових механізмів, їх здатності забезпечити повне й справедливе відшкодування екологічної шкоди та запобігти ситуації безкарності. Фрагментарність нормативної бази, складність доведення причинно-наслідкового зв'язку та відсутність універсальних стандартів оцінки шкоди зумовлюють потребу в доктринальному переосмисленні підходів до відповідальності та розвитку більш узгодженої моделі міжнародного екологічного правопорядку. Саме ці обставини визначають наукову та практичну актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сучасні наукові дослідження у сфері міжнародного екологічного права зосереджені на пошуку ефективних механізмів відповідальності та компенсації шкоди довкіллю, зокрема у контексті діяльності підвищеної небезпеки та збройних конфліктів. У працях останніх років підкреслюється необхідність відшкодування шкоди довкіллю як самостійному об'єкту охорони, а також посилення ролі стандарту належної обачності та механізмів суворої відповідальності. Окрему увагу приділено екологічним наслідкам війни в Україні, включно з катастрофою, спричиненою руйнуванням Каховської ГЕС, що актуалізує питання міжнародно-правових засобів компенсації.

Паралельно в юридичній дискусії посилюється інтерес до ролі приватних суб'єктів (операторів) та їхніх екологічних обов'язків у ситуаціях збройних конфліктів, включно з моделями цивільної відповідальності, страхування та компенсаційних фондів. Це відображає загальніший зсув у бік багаторівневих механізмів відшкодування, де поряд із міжнародною відповідальністю держави розглядаються інструменти притягнення до відповідальності суб'єктів господарювання та створення фінансових гарантій для потерпілих.

У цьому контексті Резолюція Інституту міжнародного права 1997 року посідає особливе місце як авторитетне джерело soft law. Незважаючи на необов'язковий характер, вона має значний доктринальний вплив, оскільки пропонує системне поєднання міжнародної відповідальності держави та режимів відповідальності за сам факт заподіяння шкоди довкіллю. Саме завдяки прогресивному та узагальнюючому характеру її положення залишаються важливим орієнтиром для подальшого розвитку міжнародного екологічного правопорядку.

Отже, **метою цієї статті** є комплексний аналіз Резолюції Інституту міжнародного права «Про відповідальність і обов'язок відшкодування екологічної шкоди в міжнародному праві» 1997 року, з'ясування її концептуальних засад та значення для формування

сучасної моделі міжнародно-правової відповідальності за шкоду довкіллю.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання. У процесі аналізу застосовано діалектичний метод для з'ясування еволюції підходів до міжнародної відповідальності за екологічну шкоду, а також системний метод, що був використаний для розкриття взаємозв'язку між інститутами міжнародної відповідальності держав, цивільної відповідальності операторів та механізмами компенсації. Формально-юридичний метод використано для тлумачення положень Резолюції та визначення їх змісту у контексті загальних принципів міжнародного права. Порівняльно-правовий метод дав змогу співвіднести положення Резолюції з нормами міжнародних конвенцій та усталеною практикою міжнародних судових органів. Крім того, у роботі застосовано метод правового моделювання для оцінки потенційного застосування відповідних положень у сучасних умовах, зокрема щодо відшкодування шкоди довкіллю, спричиненої діяльністю підвищеної небезпеки та збройними конфліктами.

Виклад основного матеріалу

Інститут міжнародного права було засновано у 1873 році в місті Гент (Королівство Бельгія) з ініціативи видатного правника Гюстава Ролена-Жекемінса. Від моменту створення його діяльність була спрямована на підтримку міжнародних зусиль, покликаних усунути причини міждержавних конфліктів, а також на систематизацію та кодифікацію норм міжнародного публічного права й утвердження стандартів захисту прав людини.

Програмним девізом Інституту є формула «Справедливість і мир», що відображає його концептуальну орієнтацію на зміцнення правопорядку як передумови стабільності міжнародного співтовариства. У 1904 році Інститут міжнародного права був удостоєний Нобелівської премії миру, що стало визнанням його внеску в розвиток міжнародного права та підтримання миру між державами [7].

З огляду на історичну роль Інституту міжнародного права у формуванні доктринальних засад міжнародного правопорядку, його діяльність не обмежувалася лише загальними питаннями миру та прав людини. Вагомим напрямом наукової роботи Інституту стала розробка концептуальних підходів до відповідальності держав за шкоду, заподіяну довкіллю, що особливо актуалізувалося наприкінці XX століття в умовах зростання техногенних ризиків та посилення транскордонного впливу господарської діяльності.

Саме в цьому контексті особливого значення набуває Резолюція Про відповідальність і обов'язок відшкодування екологічної шкоди в міжнародному праві 1997 року (Responsibility and Liability under International Law for Environmental Damage), ухвалена під час Страсбурзької сесії Інституту. Документ відображає спробу доктринального осмислення співвідношення міжнародно-правової відповідальності за протиправні діяння та обов'язку відшкодування екологічної шкоди, спричиненої діяльністю підвищеної небезпеки.

Аналіз цієї резолюції є необхідним з огляду на її концептуальний вплив на формування сучасного підходу до компенсації екологічної шкоди, зокрема в частині розмежування категорій responsibility та liability, уточнення обсягу обов'язку відшкодування та визначення ролі превентивних зобов'язань держав. Вона становить вагоме доктринальне джерело для дослідження механізмів компенсації шкоди довкіллю в міжнародному праві, що обумовлює доцільність її ґрунтовного наукового аналізу.

Статті 1 та 2 Резолюції формують концептуальне розмежування між міжнародною відповідальністю держави за порушення екологічного зобов'язання та обов'язком відшкодування шкоди, що може виникати незалежно від встановлення вини [3].

Стаття 1 відображає класичний підхід міжнародного права: порушення зобов'язання у сфері охорони довкілля тягне міжнародну відповідальність держави, наслідком якої є відновлення попереднього стану або компенсація. Водночас документ визнає існування суворої (безвинної) відпо-

відальності, що ґрунтується виключно на факті заподіяння шкоди, зокрема у випадках заподіяння шкоди джерелами підвищеної небезпеки. Окремо підкреслюється можливість притягнення операторів до цивільної відповідальності та відмежовується питання кримінальної відповідальності за національним законодавством країн.

Стаття 2 має програмний характер і наголошує на необхідності включення до міжнародних екологічних режимів спеціальних положень щодо відповідальності та компенсації. Це покликано забезпечити їхню ефективність як у превентивному вимірі, так і в частині відновлення довкілля. Обсяг таких механізмів має визначатися з урахуванням цілей конкретного міжнародного режиму.

Актуальним є питання міжнародної відповідальності за шкоду, завдану довкіллю. Так, стаття 3 Резолюції закріплює фундаментальне положення про те, що екологічні зобов'язання держав не утворюють відокремленої системи відповідальності, а підпорядковуються загальним принципам міжнародного права, що регулюють інститут міжнародної відповідальності. Таким чином, порушення зобов'язань у сфері охорони довкілля кваліфікується за загальними критеріями міжнародно-протиправного діяння з відповідними правовими наслідками.

Особливу увагу приділено застосуванню стандарту належної обачності (due diligence) як критерію встановлення відповідальності. Резолюція підкреслює, що цей стандарт має оцінюватися на основі об'єктивних показників, тобто через модель поведінки, яку можна обґрунтовано очікувати від держави, що діє сумлінно та ефективно. Такий підхід виключає суб'єктивізм і забезпечує уніфікованість оцінки державної поведінки.

Крім того, загальновизнані міжнародні норми та стандарти розглядаються як додатковий інструмент об'єктивізації тесту належної обачності. Вони формують орієнтир для визначення належного рівня регулятивних, адміністративних і контрольних заходів, які держава повинна вживати з метою запобігання екологічній шкоді. У цьому аспекті стаття 3 відображає тенденцію до посилення превентивного характеру міжнародних екологічних зобов'язань і конкретизації критеріїв їх належного виконання.

Логічним продовженням аналізу міжнародної відповідальності за порушення екологічних зобов'язань є розгляд концепції так званої відповідальності за сам факт заподіяння шкоди (responsibility for harm alone). Якщо попереднє положення ґрунтується на наявності міжнародно-протиправного діяння або недотриманні стандарту належної обачності, то стаття 4 Резолюції відображає іншу нормативну модель — відповідальність, що виникає незалежно від встановлення порушення.

Відповідно до цієї концепції міжнародне право може передбачати сувору (безвинну) відповідальність держави, яка настає виключно на підставі факту заподіяння шкоди. Такий підхід є найбільш виправданим у випадках здійснення діяльності підвищеної небезпеки або такої, що пов'язана з підвищеним ризиком. Йдеться про сфери, де навіть правомірна та формально належно регульована діяльність здатна спричинити значні транскордонні наслідки для довкілля.

Особливістю статті 4 є також розширене бачення підстав відповідальності держави. Навіть якщо відсутність належного нормативного регулювання або контролю не становить прямого порушення міжнародного зобов'язання, держава може нести відповідальність у разі, якщо саме ця бездіяльність спричинила шкоду. Це стосується й ситуацій, коли шкода заподіюється операторами, що перебувають під юрисдикцією чи контролем відповідної держави [3].

Окремо підкреслюється необхідність передбачення у міжнародних екологічних режимах процесуальних механізмів, які полегшують доведення факту екологічної шкоди. Такий підхід свідчить про прагнення забезпечити реальну ефективність компенсаційних механізмів, зважаючи на складність доказування причинно-наслідкового зв'язку в екологічних спорах.

Прикладом застосування концепції відповідальності за сам факт заподіяння шкоди може слугувати аварія на атомній електростанції. Уявімо ситуацію, коли держава здійснює експлуатацію ядерної електростанції

відповідно до міжнародних стандартів безпеки, запровадила необхідне внутрішнє регулювання та систему контролю, тобто формально не порушує жодного міжнародного зобов'язання. Проте внаслідок технічного збою або природного чинника відбувається викид радіоактивних речовин, що спричиняє транскордонне забруднення території сусідньої держави з ураженням ґрунтів, водних ресурсів і завданням шкоди здоров'ю населення [8].

У такій ситуації може бути відсутнім міжнародно-протиправне діяння у класичному розумінні (оскільки держава діяла належним чином і дотримувалася стандарту due diligence), однак сам факт заподіяння значної транскордонної шкоди створює підстави для виникнення обов'язку щодо її подальшого відшкодування.

Варто зауважити, що саме для таких випадків і формується режим суворої (безвинної) відповідальності: ризикована, хоча й правомірна діяльність покладає на державу або оператора обов'язок компенсувати шкоду, незалежно від доведення вини чи протиправності.

Аналогічну логіку можна простежити у випадках масштабного розливу нафти під час морського транспортування, аварій під час запуску космічних об'єктів або витоку небезпечних хімічних речовин на прикордонних підприємствах.

Таким чином, концепція responsibility for harm alone покликана забезпечити баланс між свободою здійснення діяльності підвищеної небезпеки та необхідністю гарантувати ефективне відшкодування екологічної шкоди потерпілим державам.

У Резолюції також описується модель цивільної відповідальності в межах міжнародних екологічних режимів, у центрі якої перебуває оператор як основний носій ризику. Базовим стандартом пропонується сувора (безвинна) відповідальність, що ґрунтується на самому факті заподіяння шкоди із можливістю встановлення обґрунтованих винятків та лімітів.

Цікаво, що первинна відповідальність покладається саме на оператора, включно з державою, якщо вона виступає в цій ролі. Водночас держава може нести міжнародну відповідальність у разі невиконання обов'язку створити ефективні механізми цивільної відповідальності (страхування, компенсаційні фонди тощо). Необхідною умовою є встановлення причинного зв'язку між діяльністю та шкодою, хоча допускається використання презумпцій причинності у випадках небезпечної або кумулятивної шкоди.

Додатково передбачається субсидіарна участь держави у компенсаційних механізмах, якщо оператор не спроможний відшкодувати шкоду. Таким чином, резолюція закріплює багаторівневу систему гарантій, спрямовану на забезпечення реального та ефективного відшкодування екологічної шкоди [7].

Логічним завершенням аналізу механізмів відповідальності за екологічну шкоду є питання допустимих меж такої відповідальності. Якщо попередні положення Резолюції були спрямовані на забезпечення ефективної компенсації через запровадження суворої відповідальності оператора та можливих субсидіарних гарантій держави, то стаття 9 регулює питання необхідності встановлення збалансованих фінансових лімітів.

Відповідно до цієї норми у світлі еволюції міжнародного права екологічні режими можуть передбачати розумні обмеження розміру компенсації як у межах відповідальності за сам факт заподіяння шкоди (responsibility for harm alone), так і в системі цивільної відповідальності. Такий підхід має враховувати подвійне завдання: з одного боку забезпечити реальний захист довкілля та належне відшкодування шкоди, а з іншого — не створювати надмірних фінансових ризиків, здатних стримувати інвестиційну діяльність у сферах підвищеної небезпеки.

Водночас встановлені ліміти не повинні мати статичного характеру: вони підлягають періодичному перегляду з урахуванням змін економічних умов, технологічного розвитку та зростання екологічних стандартів. Таким чином, стаття 9 відображає прагнення до балансу між принципом повного відшкодування шкоди та принципом розумної пропорційності відповідальності [6].

Наступним елементом системи регулювання є визначення підстав звільнення від

відповідальності, що має істотне значення для забезпечення балансу між інтересами потерпілих та принципом справедливого розподілу ризиків. Відповідно до статті 21 питання звільнення від міжнародної відповідальності регулюється загальними принципами та нормами міжнародного права. Водночас спеціальні екологічні режими можуть передбачати окремі підстави звільнення як від відповідальності за сам факт заподіяння шкоди (responsibility for harm alone), так і від цивільної відповідальності за умови, що такі винятки не суперечать цілям відповідного режиму. Важливо підкреслити, що сам по собі непередбачуваний характер негативного впливу не може автоматично визнаватися достатньою підставою для звільнення від відповідальності.

У той же час стаття 22 конкретизує можливі винятки. До них можуть належати обставини, традиційно визнані у міжнародному та цивільному праві, зокрема збройні конфлікти (без шкоди для застосування норм міжнародного гуманітарного права), терористичні акти, а також стихійні лиха непереборної сили. Такі ситуації можуть визнаватися прийнятними підставами звільнення, однак із дотриманням фундаментального принципу, відповідно до якого ніхто не може отримувати вигоду з власної протиправної поведінки [3].

Крім того, умисні або грубо недбалі дії третіх осіб зазвичай також можуть звільняти оператора від відповідальності, проте в такому разі саме третя особа повинна нести повну майнову відповідальність за заподіяну шкоду. Окремо допускається можливість звільнення від відповідальності за шкоду, що виникла внаслідок гуманітарної діяльності, якщо це виправдано конкретними обставинами [4].

У контексті статті 22 прикладом може слугувати ситуація, пов'язана зі збройною агресією Російської Федерації проти України. Уявімо випадок, коли внаслідок ракетного обстрілу з боку збройних сил Російської Федерації пошкоджується велике хімічне підприємство на території України, що призводить до витоку токсичних речовин і масштабного забруднення ґрунтів та водних ресурсів, у тому числі транскордонного забруднення. Якщо оператор підприємства дотримувався всіх вимог національного екологічного законодавства, міжнародних стандартів безпеки та здійснював належний контроль, проте шкода стала прямим наслідком воєнних дій, така обставина може розглядатися як форс-мажорна подія, що виходить за межі контролю оператора – та відповідно держави Україна.

У цьому випадку оператор може бути звільнений від цивільної відповідальності відповідно до положень екологічного режиму, водночас держава-агресор, яка здійснила протиправний акт збройної сили, не може посилатися на виняток, оскільки діє принцип ex injuria jus non oritur — ніхто не може отримувати вигоду зі свого протиправного діяння [1].

Таким чином, шкода, заподіяна внаслідок збройної агресії, не усуває питання міжнародної відповідальності держави, яка вчинила агресію. Навпаки вона може слугувати підставою для покладення на таку державу обов'язку повного відшкодування екологічної шкоди, включно з відновленням довкілля та компенсацією постраждалим.

Такий приклад демонструє, що механізм звільнення від цивільної відповідальності оператора не означає уникнення відповідальності як такої, а лише перерозподіл її між належними суб'єктами відповідно до характеру події.

Логічним продовженням розгляду підстав та меж відповідальності є аналіз механізмів компенсації та відшкодування екологічної шкоди. Якщо попередні положення визначали суб'єктів відповідальності, умови її настання та можливі винятки, то статті 23–25 Резолюції зосереджені на змісті та обсязі репараційних зобов'язань.

Так, наприклад, стаття 23 закріплює принцип автономної цінності довкілля як об'єкта правової охорони, відповідно до якого екологічна шкода повинна підлягати відшкодуванню окремо або поряд із компенсацією за шкоду життю, здоров'ю чи майну. Тобто довкілля визнається самостійним благом, а не лише інструментальним ресурсом, пов'язаним з економічними втратами людини. Водночас конкретний обсяг відшкоду-

вання залежить від цілей і природи відповідного міжнародного режиму [2].

У той же час у Резолюції пропонується широке розуміння репарації: воно охоплює припинення шкідливої діяльності, реституцію, компенсацію та за необхідності сатисфакцію. Компенсація має включати не лише прямі економічні втрати, а й витрати на відновлення та реабілітацію довкілля. При визначенні розміру відшкодування допускається застосування принципів справедливої оцінки, а також критеріїв, вироблених міжнародними конвенціями та практикою міжнародних судових і квазісудових органів. Це свідчить про інтеграцію договірних та прецедентних підходів у формування стандартів компенсації.

Особливо важливою є стаття 25 Резолюції, яка встановлює, що неможливість повного відновлення довкілля або складність кількісної оцінки шкоди не звільняє від обов'язку її компенсації. Інакше суб'єкт, який спричинив невідновну шкоду, опинився б у більш сприятливому становищі порівняно з тим, чию шкоду можна точно обчислити. У випадках фізичної, технічної чи економічної неможливості реституції пропонується використовувати альтернативні критерії оцінки, зокрема втрату можливості використання довкілля, естетичну та інші немайнові цінності довкілля, справедливість для прийдешніх поколінь та загальні принципи справедливої компенсації [5].

Водночас підкреслюється, що повне відшкодування не повинно трансформуватися у покарання: екологічні режими не передбачають стягнення надмірних, штрафних чи каральних збитків. Такий підхід відображає класичний міжнародно-правовий принцип повної, але не каральної репарації.

Висновки

Резолюція Інституту міжнародного права 1997 року сформувала концептуальне розмежування між міжнародною відповідальністю держави за протиправне порушення екологічного зобов'язання та обов'язком відшкодування шкоди, що може виникати незалежно від встановлення протиправності. Документ закріплює значення стандарту належної обачності як ключового критерію оцінки поведінки держав у сфері охорони довкілля та підкреслює його об'єктивний характер. Водночас Резолюція запроваджує багаторівневу модель цивільної відповідальності, у межах якої первинний тягар компенсації покладається на оператора із можливістю гарантійної участі держави. Вона також визнає автономну цінність довкілля та необхідність повної, але не каральної репарації, включно з відновленням екологічного стану. Положення щодо можливих винятків, зокрема у контексті збройних конфліктів, не усувають обов'язку відшкодування з боку держави, яка вчинила міжнародно-протиправний акт. Резолюція має прогресивний характер і відображає еволюцію міжнародного екологічного права в напрямі забезпечення реального та ефективного відшкодування екологічної шкоди.

Література

1. Birnie, P., Boyle, A., & Redgwell, C. (2021). International law and the environment (4th ed.). Oxford University Press.

2. Brunnée, J. (2010). The responsibility of states for international environmental harm: A review of the ILC's work. Nordic Journal of International Law, 79(3), 351–375.

3. Institut de Droit International. (1997). Responsibility and liability under international law for environmental damage (Session of Strasbourg). https://www.idi-iil.org

4. International Court of Justice. (2010). Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), Judgment of 20 April 2010. ICJ Reports 2010, 14.

5. International Law Commission. (2001). Draft articles on responsibility of States for internationally wrongful acts, with commentaries. United Nations. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf

6. International Law Commission. (2022). Draft principles on protection of the environment in relation to armed conflicts, with commentaries. United Nations. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/8_7_2022.pdf

7. Sands, P., & Peel, J. (2018). Principles of international environmental law (4th ed.). Cambridge University Press.

8. United Nations Environment Programme. (2023). Rapid environmental assessment of the Kakhovka dam breach, Ukraine 2023. UNEP. https://www.unep.org

Zhukorska Yaryna
Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Law and International Relations,
State University «Kyiv Aviation Institute»
https://orcid.org/0000-0002-7797-5207
ya1zhu52@gmail.com

INTERNATIONAL LEGAL MODEL OF RESPONSIBILITY AND COMPENSATION FOR ENVIRONMENTAL DAMAGE: THE POTENTIAL OF THE 1997 RESOLUTION OF THE INSTITUT DE DROIT INTERNATIONAL

The article provides a comprehensive analysis of the 1997 Resolution of the Institut de Droit International "Responsibility and Liability under International Law for Environmental Damage" as a doctrinal source for shaping a contemporary international legal model of responsibility and compensation for environmental harm. The relevance of the study stems from the fragmentation of the international environmental legal order, the absence of a universal codified mechanism for the reparation of environmental damage, and the growing number of large-scale technological and wartime disasters requiring effective legal responses.

The paper examines the conceptual distinction between international responsibility of States for breaches of environmental obligations and liability for harm arising independently of wrongful conduct (responsibility for harm alone). Particular attention is devoted to the due diligence standard as a criterion for assessing State conduct, as well as to strict civil liability mechanisms applicable to operators within specialized environmental regimes. The study also addresses issues of causation, permissible limits of liability, grounds for exemptions, and the subsidiary role of States in compensation schemes.

Furthermore, the Resolution's recognition of the autonomous value of the environment as an object of legal protection and its broad concept of reparation—encompassing restitution, compensation for environmental reinstatement and rehabilitation, and equitable assessment—are analyzed. It is emphasized that the irreparability or difficulty of quantifying environmental damage does not exempt from compensation, while full reparation should not assume a punitive character.

In light of contemporary challenges, including the environmental consequences of the armed aggression against Ukraine, the article substantiates the progressive character of the Resolution and highlights its significance as an authoritative source of soft law capable of guiding further codification and development of international mechanisms for environmental damage compensation.

Keywords: environmental damage; armed conflict; compensation; international law; liability; responsibility for harm alone; international environmental law; soft law.